

Vec C-701/23

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

14. november 2023

Vnútroštátny súd:

Tribunal Judiciaire de Paris

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

4. júl 2023

Obžalobca:

Procureur de la République

Obžalovaná:

SWIFTAIR

1. Predmet a skutkové okolnosti veci:

- 1 Dňa 24. júla 2014 vzlietlo z letiska vo Ouagadougou v štáte Burkina Faso lietadlo McDonnell-Douglas 83 registrované v Španielsku ECLTV, prevádzkované španielskou leteckou spoločnosťou Swiftair, s číslom letu AH 5017 do Alžíru so šiestimi členmi posádky a 110 cestujúcimi na palube vrátane 54 francúzskych štátnych príslušníkov.
- 2 Asi 30 minút po štarte narazilo lietadlo na zlé poveternostné podmienky nad Mali, zmenilo kurz na sever, aby sa vyhlo oblakom kumulonimbus, a havarovalo na púšti v severnom Mali, kde boli večer 24. júla 2014 objavené trosky lietadla. Všetky osoby na palube lietadla boli mŕtve.
- 3 Procureur de la République de Paris (parížska prokuratúra) sa v ten istý deň obrátila na velenie polície leteckej dopravy (Francúzsko) vo veci vyšetrovania týkajúceho sa pristihnutia pri páchaní trestného činu.
- 4 Španielsky vyšetrovací súd zároveň začal vyšetrovanie na základe uznesenia Juzgado Central de Instrucción n° 6 (Ústredný vyšetrovací súd č. 6, Španielsko) z 24. júla 2014, podľa ktorého bolo potrebné začať „diligencias previas“ (predbežné vyšetrovanie) podľa článku 774 Real decreto por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal (kráľovský dekrét, ktorým sa schvaľuje trestný poriadok) zo 14. septembra 1882 (ďalej len „španielsky trestný poriadok“) s cieľom určiť povahu a okolnosti údajného trestného činu. Španielsky prokurátor v návrhu z 25. júla 2014 uviedol, že „dočasná právomoc by sa mala akceptovať až do objasnenia príčin nehody, keďže by mohlo ísť o činy vykazujúce znaky skutkovej podstaty trestných činov súvisiacich s terorizmom, ktoré patria do právomoci Audiencia Nacional (Vrchný súd s celoštátnou pôsobnosťou, Španielsko)“.
- 5 V následnom uznesení z 23. septembra 2014 Juzgado Central de Instrucción n° 6 (Ústredný vyšetrovací súd č. 6) uviedol, že „keďže spáchanie teroristického útoku bolo vylúčené, zostáva vyšetriť, či k skutočnostiam mohlo dôjsť v dôsledku neskúsenosti alebo neopatrnosti pilotov“.
- 6 Obžalobou z 29. júla 2014 sa vo Francúzsku začalo aj prípravné konanie proti neznámemu páchatelovi vo veci usmrtenia z nešikovnosti, neopatrnosti, nepozornosti, nedbanlivosti alebo v dôsledku porušenia povinnosti obozretnosti alebo bezpečnosti uloženej zákonom alebo iným právnym predpisom.
- 7 Francúzski a španielski vyšetrojúci sudcovia spolupracovali prostredníctvom dožiadaní, žiadostí o medzinárodnú vzájomnú pomoc v trestných veciach, vypočutí znalcov a výmeny procesných dokumentov. Zo súpisu španielskeho konania, ktorý vykonal francúzski vyšetrovatelia, vyplýva, že mnohé dokumenty v konaní boli výsledkom početných a presných žiadostí o prístupenie

dokumentov, ktoré podali francúzski sudcovia formou medzinárodného dožiadania.

- 8 Tento súpis obsahuje list uvedený vo zväzku 1 španielskeho konania, ktorý napísal advokát F. J. S. M. a adresoval ho Audiencia Nacional (Vrchný súd s celoštátnou pôsobnosťou) s cieľom informovať sudcu, že bude počas konania zastupovať spoločnosť Swiftair.
- 9 Dňa 18. júla 2016 Juzgado Central de Instrucción nº 6 (Ústredný vyšetrovací súd č. 6) vydal uznesenie o predbežnom zastavení trestného stíhania a vec odložil na základe súladných návrhov prokuratúry. V uznesení je uvedené: „V tom čase bola vylúčená možnosť spáchania teroristického činu. Vyšetrovanie... pokračovalo s cieľom zistiť, či k skutočnostiam mohlo dôjsť v dôsledku neopatrnosti alebo nekompetentnosti španielskych pilotov, pána C. M. A. a pani G. C. I. Na tento účel séria znaleckých posudkov dospela k záveru, že: vzhľadom na analyzovanú dokumentáciu z hľadiska ľudského a odborného aspektu posádky, ako aj stavu lietadla ECLTV sme nenašli dôkazy o tom, že by sa spoločnosť Swiftair dopustila nezrovnalostí, ktoré by mohli súvisieť s leteckou nehodou letu AH5017, ku ktorej došlo 24. júla v Mali. Znalci... dospeli k záveru, že letový simulátor používaný spoločnosťou Swiftair bol schopný vykonať všetok výcvik požadovaný úradom počas rôznych fáz prípravy a kontroly. Bol ideálny na prípravu a výcvik pilotov lietadiel MD-83 a navyše mal digitálne prístrojové vybavenie, ktoré zodpovedá prístrojovému vybaveniu havarovaného lietadla. Preto nebolo zistené nijaké porušenie objektívnej povinnosti pozornosti alebo starostlivosti požadovanej od pilotov lietadiel.“
- 10 Toto rozhodnutie o predbežnom zastavení stíhania a odložení veci bolo vydané v Španielsku po tom, čo bol v španielskom súdnom konaní predložený znalecký posudok úradníkov Agentúry Európskej únie pre bezpečnosť letectva (EASA – European Union Aviation Safety Agency), ktorý zistil nezrovnalosti v spôsobe, akým bol zaznamenaný udržiavací výcvik pilotov vykonávaný súčasne s kontrolou, ale bez konštatovania, že súvisia s nehodou, pričom znalci sa domnievali, že pri kontrole odbornej spôsobilosti pilotov nedošlo k nezrovnalostiam.
- 11 Zároveň bolo vydané po predložení správy o medzinárodnom bezpečnostnom vyšetrovaní vykonanom podľa ustanovení prílohy 13 k Dohovoru o medzinárodnom civilnom letectve, za ktoré zodpovedá ministerstvo dopravy Mali, štátu, kde došlo k nehode. Na záver tejto správy vyšetrovacia komisia vydala tieto odporúčania: štúdia realizovateľnosti trvalého systému proti námraze vykonaná výrobcom; pridanie podmienok detekcie ľadových kryštálov do postupov FCOM (Flight Crew Operating Manual); zahrnutie osobitostí klesania počas letu do dokumentácie a školení; zmena postupu kontroly CVR (Cockpit Voice Recorders) až do ukončenia používania magnetických pásov stanoveného v prílohe 6 k dohovoru ICAO (Medzinárodná organizácia civilného letectva); zlepšenie koordinácie stredísk riadenia letovej prevádzky medzi orgánmi Nigeru, Burkiny Faso a Mali. Ani jedno z odporúčaní sa netýkalo spoločnosti Swiftair.

- 12 Vo Francúzsku bola technickým vyšetrovaním poverená skupina troch znalcov vymenovaná 2. septembra 2014. Záverečná správa bola predložená 23. decembra 2016. Skupina znalcov dospela k záveru, že k vzniku nehody prispeli tieto faktory:
- sezónna činnosť pilotov sústredená na niekoľko mesiacov s dlhými obdobiami prerušenia, ktorá prispela k zníženiu úrovne výkonnosti pilotov v nezvyčajných situáciách;
 - nedostatočný objem a obsah pozemného výcviku a výcviku na letových simulátoroch, ktorý prispel k nedostatočnému vnímaniu vonkajších letových podmienok;
 - nepoužívanie prostriedkov na ochranu motora proti námraze; nezistenie zhoršenia parametrov motora; nezistenie výrazného poklesu rýchlosti a následných indikácií polohy; nedostatočná primeraná reakcia na začiatok klesania; zhoršenie schopnosti vyrovnáť sa s vysokým pracovným zaťažením;
 - zmena kurzu, prítomnosť intertropického frontu a náročnosť rádiovkej komunikácie, čo prispelo k zvýšeniu pracovného zaťaženia a zníženiu dostupnosti posádky;
 - prítomnosť dvoch sezónne aktívnych pilotov v tej istej posádke, ktorí mali za sebou prerušenie leteckej činnosti na takmer 8 mesiacov.
- 13 Dňa 29. júna 2017 francúzski vyšetrojúci sudcovia obvinili spoločnosť Swiftair SA, právnickú osobu zastúpenú jej viceprezidentom S. L. F., z neúmyselného usmrtenia v dôsledku toho, že „nešikovnosťou, neopatrnosťou, nepozornosťou, nedbanlivosťou alebo v dôsledku porušenia povinnosti obozretnosti alebo bezpečnosti uloženej zákonom alebo iným právnym predpisom, v tomto prípade tým, že neposkytla posádke letu AH5017 dostatočný výcvik, čo prispelo k tomu, že nevnímala vonkajšie letové podmienky, zaregistrovala zhoršenie parametrov motora, nepoužila prostriedky na ochranu lietadla a nereagovala primerane na klesanie, čím neúmyselne spôsobila smrť všetkých osôb na palube vrátane francúzskych obetí, pričom tieto skutky upravujú a tresty za ne stanovujú články 221-6, 221-7, 221-8 a 221-10 code pénal (trestný zákonník).“
- 14 Swiftair obvinenie napadla a namietala, že španielsky súdny orgán v súvislosti s týmito skutočnosťami vydal v jej prospech rozhodnutie o zastavení trestného stíhania. Podľa jej názoru ide o právoplatné rozhodnutie, ktoré je vo Francúzsku záväzné vzhľadom na zásadu *ne bis in idem* uvedenú v článku 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda (ďalej len „DVSD“).
- 15 Vyšetrujúci sudca zamietol námietku zastavenia trestného stíhania, ktorú vzniesla Swiftair, pričom uviedol:
- „Zásada *ne bis in idem* zakotvená v článku 54 DVSD sa neuplatní na rozhodnutie, ktorým orgán zmluvného štátu po vecnom preskúmaní veci, ktorá mu bola predložená, nariadil zastavenie trestného stíhania v štádiu konania pred vznesením

obvinenia voči osobe podozrivej zo spáchania trestného činu, pokiaľ toto rozhodnutie o zastavení podľa vnútroštátneho práva tohto štátu nevyklučuje s konečnou platnosťou obžalobu a nie je prekážkou nového trestného stíhania pre ten istý čin v tomto štáte.“ (rozsudky z 29. júna 2016, Kossowski, C-486/14, EU:C:2016:483; a z 22. decembra 2008, Turanský, C-491/07, EU:C:2008:768, bod 45).

V súlade s článkami 637 a 641 španielskeho trestného poriadku však existujú dva spôsoby, ako možno trestné konanie ukončiť alebo zastaviť pred fázou rozsudku: takzvané ‚definitívne‘ zastavenie stíhania, ak neexistujú závažné dôkazy o tom, že bol spáchaný skutok, ktorý viedol k trestnému stíhaniu, ak skutok nevykazuje znaky skutkovej podstaty trestného činu alebo ak z konania vyplýva, že obvinení sú vyňatí z trestnej zodpovednosti ako páchatelia, spolupáchatelia alebo prechovávatelia, alebo ‚voľné‘ či ‚predbežné‘ zastavenie stíhania, ak sa zdá, že spáchanie trestného činu, ktorý viedol k trestnému stíhaniu, nie je riadne preukázané, alebo ak z vyšetrovania vyplýva, že trestný čin bol skutočne spáchaný, ale neexistujú dostatočné dôvody na obžalovanie konkrétnej osoby alebo osôb ako páchatel'ov, spolupáchatel'ov alebo prechovávatel'ov. Tento druh predbežného odloženia veci, ktorý nemá vo francúzskom práve ekvivalent, nebráni opätovnému otvoreniu konania, ak sa objavia nové skutočnosti, ktoré ho odôvodňujú, bez nového trestného oznámenia alebo nového návrhu prokurátora.

Španielska judikatúra spresňuje, že právna sila rozhodnutej veci sa priznáva len uzneseniam o ‚definitívnom‘ odložení veci alebo zastavení stíhania, keďže sa nimi právoplatne ukončí trestné konanie. Podľa judikatúry trestného senátu Tribunal Supremo (Najvyšší súd, Španielsko) má rovnakú právnu silu rozhodnutej veci ako právoplatné rozhodnutie len uznesenie o ‚definitívnom‘ zastavení stíhania. V dôsledku toho by začatie nového trestného konania proti tej istej osobe a pre tie isté skutky, v súvislosti s ktorými bolo trestné stíhanie definitívne zastavené, predstavovalo v takom prípade porušenie zásady *ne bis in idem*. Uznesenia o predbežnom odložení veci alebo zastavení stíhania vydané v prípade, že sa zdá, že spáchanie predmetného trestného činu nebolo riadne preukázané, alebo ak neexistujú dostatočné dôvody na obvinenie konkrétnej osoby z tohto trestného činu, teda nemajú právnu silu rozhodnutej veci. Toto odloženie veci je ‚predbežné‘, a teda nebráni opätovnému otvoreniu konania, ak sa objavia nové skutočnosti, ktoré ho odôvodňujú.

V prejednávanej veci rozhodnutie Juzgado Central de Instrucción n° 6 (Ústredný vyšetrovací súd č. 6) z 18. júla 2016 o zastavení trestného stíhania je rozhodnutím ‚sobreseimiento provisional‘ (predbežné zastavenie stíhania), a preto nemá právnu silu rozhodnutej veci. Tvrdenie spoločnosti Swiftair, podľa ktorého ide o právoplatné rozhodnutie, ktoré je vo Francúzsku záväzné vzhľadom na zásadu *ne bis in idem*, treba preto zamietnuť.“

- 16 Uznesením z 18. mája 2021 bola vec obžalovanej spoločnosti Swiftair SA postúpená Tribunal judiciaire de Paris (Súd v Paríži, Francúzsko).

2. Právny rámec:

A. *Právo Únie*

Charta základných práv Európskej únie

- 17 Článok 50, nazvaný „Právo nebyť stíhaný alebo potrestaný v trestnom konaní dvakrát za ten istý trestný čin“, stanovuje:

„Nikoho nemožno stíhať alebo potrestať v trestnom konaní za trestný čin, za ktorý už bol v rámci Únie oslobodený alebo odsúdený konečným rozsudkom v súlade so zákonom.“

*Dohovor, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda zo 14. júna 1985 uzatvorená medzi vládami štátov hospodárskej únie Beneluxu, Nemeckej spolkovej republiky a Francúzskej republiky o postupnom zrušení kontrol na ich spoločných hraniciach, podpísaný 19. júna 1990 v Schengene**

- 18 V kapitole nazvanej „Zákaz dvojitého trestu“ článok 54 stanovuje:

„Osoba právoplatne odsúdená [alebo oslobodená spod obžaloby – *neoficiálny preklad*] jednou zo zmluvných strán nesmie byť pre ten istý čin stíhaná inou zmluvnou stranou, a to za predpokladu, že v prípade odsúdenia bol trest už odpykaný alebo sa práve odpykáva alebo podľa práva štátu, v ktorom bol rozsudok vyneseneý, už nemôže byť vykonaný.“

B. *Vnútroštátne právo*

Francúzska právna úprava

Code de procédure pénale (trestný poriadok)

- 19 Článok 695-9-54 stanovuje:

„Na účely uplatňovania rámcového rozhodnutia Rady 2009/948/SVV z 30. novembra 2009 o predchádzaní kolíziám pri výkone právomoci v trestných veciach a ich urovnávaní platí, že ak súbežné trestné konania vedené vo viacerých členských štátoch proti tým istým osobám za rovnaké skutky môžu viesť k právoplatným rozsudkom, príslušné orgány dotknutých členských štátov si navzájom oznamujú informácie o trestných konaniach a spoločne skúmajú, ako môžu obmedziť negatívne dôsledky koexistencie takýchto súbežných konaní.“

* Rozšírený na Španielsko hneď po uzatvorení dohody o pristúpení Španielskeho kráľovstva k dohovoru, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda..., podpísanej v Bonne 25. júna 1991 (Ú. v. ES L 239, 2000, s. 69; Mim. vyd. 19/002, s. 60).

Španielska právna úprava

Real Decreto por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal (kráľovský dekrét, ktorým sa schvaľuje trestný poriadok) zo 14. septembra 1882 (španielsky trestný poriadok)

20 Článok 637 stanovuje:

„Definitívne zastavenie trestného stíhania:

1. ak neexistujú závažné dôkazy o tom, že bol spáchaný skutok, ktorý viedol k trestnému stíhaniu,
2. ak skutok nevykazuje znaky skutkovej podstaty trestného činu,
3. ak z konania vyplýva, že obvinení sú vyňatí z trestnej zodpovednosti ako páchatelia, spolupáchatelia alebo prechovávatelia.“

21 Článok 641 stanovuje:

„Predbežné zastavenie trestného stíhania:

1. ak sa zdá, že spáchanie trestného činu, ktorý viedol k trestnému stíhaniu, nie je riadne preukázané,
2. ak z vyšetrovania vyplýva, že trestný čin bol skutočne spáchaný, ale neexistujú dostatočné dôvody na obžalovanie konkrétnej osoby alebo osôb ako páchatel'ov, spolupáchatel'ov alebo prechovávatel'ov.“

Código penal (španielsky trestný zákonník)

22 Článok 31a stanovuje:

„1. V prípadoch stanovených v tomto zákonníku sú právnické osoby trestnoprávne zodpovedné za trestné činy spáchané v ich mene alebo na ich účet a v ich prospech ich právnymi zástupcami a správcami *de facto* alebo *de iure*.

V tých istých prípadoch sú právnické osoby trestnoprávne zodpovedné za trestné činy, ktoré pri výkone činností spoločností a na účet a v prospech týchto činností spácha ktokoľvek, kto podlieha právomoci fyzických osôb uvedených v predchádzajúcom odseku a mohol skutok vykonať, lebo nad ním nebola vykonaná riadna kontrola, so zreteľom na osobitné okolnosti konkrétnej veci.

2. Trestnoprávna zodpovednosť právnických osôb vzniká hneď, ako sa zistí, že spáchaného trestného činu sa musela dopustiť osoba, ktorá má poverenie alebo vykonáva funkcie uvedené v predchádzajúcom odseku, aj keď konkrétna zodpovedná fyzická osoba nie je určená alebo ak proti nej nie je možné začať konanie. Ak sa v prípade tých istých skutkov oba trestajú pokutou, sudcovia alebo

súdy upravujú príslušné sumy tak, aby výsledná suma nebola neprimeraná ich závažnosti.“

3. Stanoviská účastníkov konania:

Obžalovaná (spoločnosť Swiftair)

- 23 Spoločnosť Swiftair v prvom rade tvrdí, že španielske vyšetrovanie vedené renomovaným španielskym sudcom, ktorého procesný spis pozostáva z 11 zväzkov, treba považovať za hĺbkové vyšetrovanie, na konci ktorého mohol sudca na základe dôkladného prešetrenia najmä prípadných nezrovnalostí, ktorých sa dopustila spoločnosť Swiftair pri výcviku pilotov, dospieť k záveru, že trestné stíhanie nie je potrebné. Tvrdí, že toto uznesenie o zastavení stíhania, hoci je označené ako predbežné, sa malo považovať za uznesenie o definitívnom zastavení stíhania, keďže skutok nie je kvalifikovaný ako trestný čin, a že v každom prípade proti tomuto uzneseniu o predbežnom zastavení stíhania bolo možné podať opravné prostriedky, ktoré neboli podané, a neumožňovalo opätovné otvorenie konania bez nových dôkazov: treba ho teda považovať za právoplatné rozhodnutie v zmysle článku 54 DVSD a judikatúry Súdneho dvora a jeho účinku *ne bis in idem* sa môže dovolávať spoločnosť Swiftair, okrem pilotov jediná osoba menovite uvedená v uznesení o zastavení trestného stíhania.
- 24 Swiftair ďalej uvádza, že v prípade, že sa objavia nové dôkazy, francúzske súdy zjavne nemajú právomoc na prešetrenie veci, keďže podľa judikatúry Súdneho dvora (rozsudok z 5. júna 2014, M, C-398/12, EU:C:2014:1057, bod 41) môže pokračovať vo vyšetrovaní len španielsky vyšetrojúci sudca.
- 25 Spoločnosť Swiftair tiež dospela k záveru, že k dnešnému dňu v Španielsku uplynula premlčacia lehota a že vyšetrovanie tam už nie je možné obnoviť, ani keby sa objavili nové dôkazy. Toto uznesenie o zastavení stíhania teda nadobudlo na základe premlčania hmotnoprávnu silu rozhodnutej veci, a preto je podľa nej „dvojnásobne“ právoplatné.
- 26 Nakoniec Swiftair uvádza, že hoci zodpovednosť právnických osôb bola v tom čase v Španielsku nepochybne reštriktívna, napriek tomu bolo možné vyvodiť zodpovednosť voči fyzickým osobám zastupujúcim právnickú osobu, a že na tento účel španielsky vyšetrojúci sudca vo svojom uznesení o zastavení stíhania uviedol, že nebolo možné preukázať nijakú nezrovnalosť na strane spoločnosti Swiftair.

Prokuratúra

- 27 Prokuratúra sa domnieva, že rôzne právne stanoviská vydané počas vyšetrovania francúzskymi styčnými sudcami v Španielsku alebo akademickými pracovníkmi vypočutými ako svedkovia k otázke zásady *ne bis in idem* nemožno považovať za postačujúce na vysvetlenie problematiky tomuto súdu, keďže iba Súdny dvor je

oprávnený vykladať význam článku 54 DVSD v súvislosti s dvoma právnymi otázkami, ktoré sú predmetom tejto veci: pôsobnosť španielskeho rozhodnutia o predbežnom zastavení trestného stíhania a otázka zhody osôb, pokiaľ ide o fyzickú a právnickú osobu.

Poškodení

- 28 Poškodení sa domnievajú, že španielske uznesenie o predbežnom zastavení stíhania zodpovedá v právnych systémoch, v ktorých neexistuje vyšetrujúci sudca, rozhodnutiu prokuratúry o odložení veci a že judikatúra francúzskeho Cour de cassation (Kasačný súd) a Súdneho dvora je ustálená v názore, že takéto rozhodnutie nepredstavuje právoplatné rozhodnutie. Zdôrazňujú, že samotná judikatúra španielskych súdov je veľmi jasná, pokiaľ ide o neexistenciu právnej sily rozhodnutej veci týchto rozhodnutí o predbežnom zastavení stíhania na rozdiel od rozhodnutí o definitívnom zastavení stíhania.
- 29 Poškodení tiež poukazujú na to, že španielsky vyšetrujúci sudca nevykonal seriózne a hĺbkové vyšetrovanie a že všetky vypočutia vedúcich pracovníkov spoločnosti Swiftair sa uskutočnili v rámci francúzskeho vyšetrovania, aby znalci mohli analyzovať starostlivosť vyvinutú spoločnosťou.
- 30 Nakoniec zdôrazňujú, že na to, aby rozhodnutie nadobudlo právnu silu rozhodnutej veci v inej veci, je v každom prípade potrebná zhoda účastníkov konania, dôvodu a predmetu veci: v prejednáwanej veci poškodení na jednej strane tvrdia, že neexistuje zhoda účastníkov konania, keďže spoločnosť Swiftair nebola v Španielsku stíhaná a v uvedenej krajine nie je možné voči právnickým osobám vyvodit' zodpovednosť za skutky súvisiace s leteckou nehodou, a na druhej strane, že neexistuje zhoda právnej kvalifikácie, keďže francúzske vyšetrovanie sa týkalo trestného činu neúmyselného usmrtenia, zatiaľ čo vyšetrovanie v Španielsku sa začalo vo veci teroristického útoku a pokračovalo zisťovaním porušení zákona o leteckej doprave, ktorých sa dopustili piloti. Na záver uvádzajú, že keďže spoločnosť Swiftair v Španielsku trestne stíhaná nebola a v nijakom prípade tam trestne stíhaná nemôže byť, nemôže sa odvolávať na pravidlo *ne bis in idem*.

4. Posúdenie vnútroštátnym súdom:

Analýza uplatniteľných právnych predpisov

- 31 Vnútroštátny súd v prvom rade uvádza právny rámec z hľadiska práva EÚ, francúzskeho práva a španielskeho práva.
- 32 Z hľadiska práva Únie vnútroštátny súd zameriava svoje preskúmanie zásady *ne bis in idem* na článok 54 DVSD. Najprv sa venuje výrazu „bis“ a vymenúva rozsudky, v ktorých sa Súdny dvor zaoberal najmä právoplatnosťou rozhodnutia v zmysle článku 54 DVSD (rozsudky z 11. februára 2003, Gözütok a Brügge, C-187/01 a C-385/01, EU:C:2003:87; z 10. marca 2005, Miraglia, C-469/03,

EU:C:2005:156; z 22. decembra 2008, Turanský, C-491/07, EU:C:2008:768; z 5. júna 2014, M, C-398/12, EU:C:2014:1057; a z 29. júna 2016, Kossowski, C-486/14, EU:C:2016:483). Závery, ktoré z týchto rozsudkov vyplývajú, zhrnul takto: právoplatné rozhodnutie nemusí byť nevyhnutne rozhodnutím súdu; musí však definitívne ukončiť trestné stíhanie v zmluvnom štáte; musí byť nevyhnutne vydané po hmotnoprávnom vyšetrení veci; možnosť obnovenia trestného stíhania proti tej istej osobe a v súvislosti s tými istými skutkami sa pripúšťa len pod podmienkou, že existujú nové dôkazy.

- 33 Pokiaľ ide ďalej o výraz „*idem*“, vnútroštátny súd cituje rozsudky z 9. marca 2006, Van Esbroeck, C-436/04, EU:C:2006:165, a z 28. septembra 2006, Gasparini a i., C-467/04, EU:C:2006:610, pričom uvádza, že posledný uvedený rozsudok výslovne nerieši otázku, či zastavenie trestného stíhania v prospech fyzických osôb v štáte, ktorý je zmluvnou stranou dohody, môže mať účinok *ne bis in idem* v prospech právnických osôb podozrivých zo spáchania týchto istých skutkov v inom štáte, ktorý je zmluvnou stranou dohody.
- 34 Pokiaľ ide o francúzske právo, vnútroštátny súd síce mimochodom odkazuje na článok 695-9-54 trestného poriadku, ktorý sa odvoláva na rámcové rozhodnutie Rady 2009/948/SVV z 30. novembra 2009, ktoré okrem iného stanovuje postúpenie veci Eurojustu, ak sa nedosiahne konsenzus o súbežných právomociach, ale len konštatuje, že komunikácia medzi španielskymi a francúzskymi súdnymi orgánmi počas prípravného konania, úspešná z hľadiska vyšetrovania, neumožnila vopred vyriešiť otázku možného protichodného rozhodnutia na konci súbežne vykonávaných vyšetrovaní.
- 35 Pokiaľ ide o španielske právo, vnútroštátny súd stručne vysvetľuje režim rozhodnutí o zastavení stíhania upravený v článkoch 637 a 641 španielskeho trestného poriadku a režim zodpovednosti právnických osôb.

Režim rozhodnutí o zastavení trestného stíhania

- 36 Na rozdiel od francúzskeho práva španielske právo neupravuje podmienky opätovného otvorenia konania ukončeného predbežným zastavením stíhania. Podmienky tohto opätovného začatia konania boli teda definované judikatúrou španielskych súdov, ktorá ako zásadu stanovila požiadavku nových dôkazov [rozhodnutie Tribunal Supremo (Najvyšší súd) z 30. júna 1997, neskôr potvrdené], ktorá neumožňuje opätovné začatie trestného konania na základe tých istých dôkazov a priznáva uzneseniu o predbežnom zastavení stíhania určitú právnu silu, najmä pokiaľ ide o „dostatok dôkazov v spise na pokračovanie v konaní“.
- 37 Vnútroštátny súd zhrnul judikatúru citovaných obžalovanou a poškodenými a dospel k záveru, že rozhodnutia citované jednotlivými účastníkmi konania nie sú nezlučiteľné a preukazujú: že španielske súdy stanovili presné kritériá na opätovné otvorenie konania po vydaní uznesenia o predbežnom zastavení stíhania, ktoré požadujú existenciu nových dôkazov; že vzhľadom na to, že po vydaní

uznesenia o predbežnom zastavení stíhania je možné pokračovať v konaní, nejde o právoplatné rozhodnutie s plnou právnou silou rozhodnutej veci; že vzhľadom na diskutabilnú prax španielskych sudcov uchýľovať sa pre zjednodušenie k vydávaniu uznesení o predbežnom zastavení stíhania súdy skúmajú obsah spisu v každom jednotlivom prípade s cieľom posúdiť účinky vydaného uznesenia o predbežnom zastavení stíhania.

Režim zodpovednosti právnických osôb

- 38 V Španielsku bola zavedená zodpovednosť právnických osôb prostredníctvom Ley Orgánica 1/2015, de 30 de marzo, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal (organický zákon 1/2015 z 30. marca 2015, ktorým sa mení a dopĺňa organický zákon 10/1995 z 23. novembra 1995 o trestnom zákonníku).
- 39 V čase nehody sa na ňu vzťahoval článok 31a Código penal (španielsky trestný zákonník), už citovaný v bode 22 tohto zhrnutia, ktorý najmä stanovuje: „1. V prípadoch stanovených v tomto zákonníku sú právnické osoby trestnoprávne zodpovedné...“
- 40 Z tohto znenia vyplýva, že právnické osoby môžu byť v Španielsku zodpovedné len za taxatívne vymedzené trestné činy, ktorých zoznam nezahŕňa článok 65 Ley 209/1964, de 24 de diciembre, Penal y Procesal de la Navegación Aérea (zákon 209/1964 z 24. decembra 1964 o trestnom a procesnom práve v oblasti leteckej dopravy), ktorý upravuje trestný čin zo závažnej neopatrnosti alebo nekompetentnosti v leteckej doprave, a článok 142 Código penal (španielsky trestný zákonník), ktorý sa týka trestného činu usmrtenia z neopatrnosti.
- 41 Tento súd teda skúma námietku zastavenia trestného stíhania na základe článku 54 DVSD z dôvodu uznesenia o predbežnom zastavení stíhania, ktoré vydal Juzgado Central de Instrucción nº 6 (Ústredný vyšetrovací súd č. 6) 18. júla 2016.
- 42 Na tento účel považuje za potrebné preskúmať:
1. či je španielske rozhodnutie rovnocenné „právoplatnému rozsudku“ v zmysle práva Európskej únie,
 2. či spoločnosť Swiftair možno považovať za „právoplatne odsúdenú [alebo oslobodenú spod obžaloby]“ v nadväznosti na španielske rozhodnutie, čo si vyžaduje definovať rozsah pojmu „osoba právoplatne odsúdená [alebo oslobodená spod obžaloby]“ v zmysle článku 54 DVSD, ktorá sa môže odvolávať na zásadu *ne bis in idem*, v prípade prípravného konania, ktoré bolo ukončené vo fáze vyšetrovania, pričom nikto nebol vypočutý v inom postavení než v postavení obyčajného svedka,
 3. či sa Swiftair môže odvolávať na účinky rozhodnutia vydaného v právnom systéme, v ktorom len fyzické osoby, ktoré ju zastupujú, môžu niesť zodpovednosť za skutky, ktoré sú predmetom vyšetrovania, čo si vyžaduje určiť,

či sa má prostredníctvom širokého výkladu pojmu „osoba“ zásada *ne bis in idem* uvedená v článku 54 DVSD v prípade, že sa stíhanie týka alebo sa môže týkať len fyzických osôb, automaticky a analogicky vzťahovať na právnickú osobu, ktorú tieto fyzické osoby právne zastupujú.

Uplatnenie v prejednávanej veci

1) Bol vynesený „právoplatný rozsudok“?

- 43 Diskusie, ktoré sa uskutočnili na pojednávaní 8. júna 2023, sa týkali najmä pôsobnosti španielskeho rozhodnutia o predbežnom zastavení stíhania, pričom niektorí vysvetľovali, že v prípade neexistencie právnej sily rozhodnutej veci v Španielsku nemožno uznesenie o predbežnom zastavení stíhania považovať za právoplatné rozhodnutie, a iní zdôrazňovali, že judikatúra, ktorú Súdny dvor venoval pojmu právoplatné rozhodnutie, požaduje len to, aby sa týmto rozhodnutím zastavilo trestné stíhanie, s výhradou prípadných nových dôkazov alebo uplatnenia mimoriadnych opravných prostriedkov.
- 44 Španielske právo sa vyznačuje tým, že pokiaľ ide o uznesenia o zastavení stíhania, ktoré môže vyšetrojúci sudca vydať na ukončenie vyšetrovania, rozlišuje medzi uzneseniami, ktoré otvárajú možnosť pokračovať vo vyšetrovaní v prípade nových dôkazov (uznesenia o predbežnom zastavení stíhania), a uzneseniami, ktorými sa s konečnou platnosťou končí vyšetrovanie a majú právnu silu rozhodnutej veci, keďže neexistuje trestný čin, páchateľ alebo zodpovedný páchateľ (uznesenia o definitívnom zastavení stíhania). Oba typy uznesení sú súdnymi rozhodnutiami, proti ktorým možno podať opravný prostriedok, a ich účinky sa zásadne líšia, pokiaľ ide o práva podozrivej alebo zadržanej osoby (akým je právo na súdnu ochranu cti a dobrej povesti spojené s rozhodnutiami o oslobodení spod obžaloby v prípade rôznych druhov trestných činov, právo na náhradu škody za vyšetrovaciu väzbu vykonanú počas vyšetrovania alebo určité opravné prostriedky).
- 45 S cieľom napraviť možné zneužívanie zo strany vyšetrojúcich sudcov pri nadmernom a pohodlnom vydávaní uznesení o predbežnom zastavení stíhania môžu španielske súdy v jednotlivých prípadoch priznať uzneseniam o predbežnom zastavení stíhania rovnaké účinky, ako majú uznesenia o definitívnom zastavení stíhania, ak môžu určiť, že vyšetrojúci sudca sa nachádzal v situácii, ktorá by odôvodňovala vydanie uznesenia o definitívnom zastavení stíhania.
- 46 Španielska judikatúra je však jasná: uznesenia o predbežnom zastavení stíhania nemajú hmotnoprávnu silu rozhodnutej veci. Túto právnu silu majú len uznesenia o definitívnom zastavení stíhania. Vo svojom rozhodnutí zo 14. januára 2019 (ATC 3/2019) sa však Tribunal Constitucional (Ústavný súd, Španielsko) usiluje toto rozlišovanie spresniť a smerovať ku konkrétnemu posúdeniu konania, ktoré viedlo k zastaveniu stíhania, s cieľom určiť jeho účinky. Rozhodol: „Prípadný účinok hmotnoprávnej sily rozhodnutej veci pri rozhodnutí o zastavení stíhania

nezávisí od toho, či sa odloženie veci považuje za definitívne alebo predbežné – a teda od absolútnej nemožnosti opätovného otvorenia konania –, ale od osobitných okolností veci a od skutočnosti, že 1. toto rozhodnutie bolo prijaté na konci trestného konania, v ktorom boli voči dotknutej osobe vznesené dostatočne vážne obvinenia, 2. orgán činný v trestnom konaní prijal všetky potrebné a primerané vyšetrovacie opatrenia na určenie, či boli skutky trestnými činmi a či sa na nich konkrétne podieľala dotknutá osoba, a 3. vzhľadom na konečnú povahu tohto rozhodnutia o odložení veci je opätovné otvorenie konania podmienené posúdením prípadných nových relevantných dôkazov týkajúcich sa trestnej povahy skutkov alebo účasti dotknutej osoby na nich.“

- 47 Článok 54 DVSD je založený na pojme právoplatný rozsudok a zdá sa, že implicitne odkazuje na pojem právna sila rozhodnutej veci v prípade takéhoto rozhodnutia, pričom tomuto pojmu zodpovedá zásada *ne bis in idem*, keďže právoplatné trestné rozhodnutie zakazuje začatie akéhokoľvek nového stíhania toho istého obžalovaného za ten istý skutok.
- 48 Judikatúra Súdneho dvora však umožňuje konštatovať, že uznesenie o zastavení stíhania, ktorým sa trestné stíhanie po dôkladnom vyšetrovaní ukončuje, ale môže sa obnoviť, ak sa neskôr objavia nové dôkazy, je rovnocenné právoplatnému rozhodnutiu v zmysle článku 54 DVSD. Rozhodnutia Súdneho dvora v tomto zmysle neodkazujú na pojem právna sila rozhodnutej veci.
- 49 Súdny dvor zároveň potvrdzuje, že hodnota rozhodnutia sa musí posudzovať na základe vnútroštátneho práva zmluvného štátu. Práve na túto výhradu sa francúzsky vyšetrojúci sudca odvolal v návrhu na začatie prejudiciálneho konania, pričom konštatoval, že vzhľadom na to, že španielske sudy odopierajú uzneseniu o predbežnom zastavení stíhania právnu silu rozhodnutej veci, nemožno ho považovať za právoplatné rozhodnutie a priznať mu účinok *ne bis in idem*.
- 50 Zdá sa teda, že v prípade španielskeho rozhodnutia z 18. júla 2016 existuje rozpor medzi týmito dvoma požiadavkami, keďže hoci sa zdá, že toto uznesenie o predbežnom zastavení stíhania spĺňa požiadavky stanovené judikatúrou Súdneho dvora v rozsudku z 5. júna 2014, M (C-398/12, EU:C:2014:1057), španielske sudy jasne potvrdzujú, že nemá hmotnoprávnu silu rozhodnutej veci ako právoplatný rozsudok alebo uznesenie o definitívnom zastavení stíhania a že v zásade neumožňuje osobe, v prospech ktorej bolo vydané, odvodiť si z neho práva rovnocenné právam obžalovaného, ktorý bol oslobodený spod obžaloby.
- 51 Je teda potrebné určiť, či podľa názoru Súdneho dvora pojem „právoplatné rozhodnutie“ v zmysle článku 54 DVSD požaduje, aby sa tomuto rozhodnutiu z hľadiska vnútroštátneho práva dotknutého štátu priznali účinky plnej právnej sily rozhodnutej veci alebo len účinky „relatívnej“ právnej sily rozhodnutej veci, ktoré vylučujú len ďalšie trestné stíhanie na základe rovnakých obvinení, dotknutej osobe však nepriznávajú všetky ostatné práva, ktoré by jej plynuli z oslobodenia spod obžaloby v prípade rôznych druhov trestných činov.

- 52 V tejto súvislosti tento súd položí prvú prejudiciálnu otázku uvedenú nižšie.
- 2) *Bola určitá „osoba právoplatne odsúdená [alebo oslobodená spod obžaloby]“?*
- 53 Keď sa začalo španielske vyšetrovanie, sudca najprv vyšetroval možné teroristické činy, ktoré by spôsobili haváriu lietadla. Keďže nebol zistený nijaký teroristický čin, španielsky sudca pokračoval vo vyšetrovaní s cieľom určiť, či nehoda bola výsledkom neskúsenosti alebo neopatrnosti pilotov, a na konci vyšetrovania dospel k záveru, že nebolo zistené nijaké porušenie „objektívnej povinnosti pozornosti alebo starostlivosti požadovanej od pilotov lietadiel“.
- 54 V španielskom vyšetrovacom spise len vypočutia zamestnancov spoločnosti Swiftair, ktoré sa uskutočnili v novembri 2014, zodpovedajú vypočutiam, o ktoré požiadal francúzski vyšetrojúci sudcovia na základe dožiadania. Títo jednotliví vedúci pracovníci spoločnosti Swiftair boli vypočutí ako obyčajní svedkovia španielskymi policajtmi v prítomnosti francúzskych žandárov.
- 55 Španielsky vyšetrojúci sudca nevypočul spoločnosť Swiftair ani jej právneho zástupcu, ako to neskôr urobil francúzsky sudca, keď bola spoločnosť obvinená.
- 56 Hoci sa teda v Španielsku vyšetrovanie naozaj týkalo odbornej prípravy a výcviku pilotov spoločnosti Swiftair s cieľom určiť, či sa mohli dopustiť neopatrnosti alebo trpieť určitou neskúsenosťou, Swiftair nikdy nebola formálne predmetom trestného stíhania zo strany španielskeho prokurátora ani španielskeho vyšetrojúceho sudcu, v rámci ktorého by bola oficiálne informovaná, že proti nej prebieha vyšetrovanie, ktoré by mohlo viesť k súdному konaniu.
- 57 Je potrebné poukázať len na to, že v odôvodnení uznesenia o zastavení stíhania je uvedené, že „sme nenašli dôkazy o tom, že by sa spoločnosť Swiftair dopustila nezrovnalostí, ktoré by mohli súvisieť s leteckou nehodou letu AH5017, ku ktorej došlo 24. júla v Mali“.
- 58 Neexistuje judikatúra Súdneho dvora, ktorá by vysvetľovala, čo má v práve Únie zahŕňať pojem „osoba právoplatne odsúdená [alebo oslobodená spod obžaloby]“ v tomto konkrétnom prípade, keď sa konanie končí rozhodnutím o zastavení stíhania. Vzťahuje sa tento pojem na všetky osoby, voči ktorým existujú počas vyšetrovania priame alebo nepriame podozrenia, a to aj v prípade, že sudca alebo prokurátor nevydal akt, v ktorom by boli presne a menovite uvedené osoby, ktorých sa vyšetrovanie týka a ktoré sú podozrivé zo spáchania trestného činu?
- 59 Súd položí v súvislosti s pojmom „osoba právoplatne odsúdená [alebo oslobodená spod obžaloby]“ v zmysle článku 54 DVSD druhú nižšie uvedenú otázku.

3) *Pojem „osoba“ a otázka zhody medzi právnickou osobou a jej právnymi zástupcami, ktorí sú fyzickými osobami*

- 60 Swiftair nespochybnila, že z trestného činu neúmyselného usmrtenia, ktorý by španielske súdy mohli stíhať, ak by sa domnievali, že piloti boli nespôsobilí alebo neskúsení, v Španielsku nemožno priamo obžalovať samotnú spoločnosť vzhľadom na reštriktívnu povahu pravidiel upravujúcich vznik trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb v tejto krajine.
- 61 Swiftair však tvrdila, že ak by vyšetrovanie preukázalo, že spoločnosť sa dopustila pochybení pri výcviku a udržiavaní zručností pilotov, právni zástupcovia spoločnosti Swiftair (fyzické osoby) by boli stíhaní za neúmyselné usmrtenie, a teda by spoločnosť bola stíhaná nepriamo.
- 62 Swiftair z toho vyvodila záver, že uznesenie o zastavení stíhania, ktoré je zhmotnením neexistencie dostatočných obvinení, ktoré by mohli byť vznesené proti právnym zástupcom spoločnosti za trestný čin neúmyselného usmrtenia, vyvoláva tak v prospech jej právnych zástupcov, ako aj v jej vlastný prospech ako právnickej osoby účinok *ne bis in idem*, ktorého sa možno dovolávať vo všetkých štátoch Únie.
- 63 Táto argumentácia, ktorá, ak by sa potvrdila, by mala za následok ochranu spoločnosti Swiftair pred prípadným priamym trestným stíhaním tak v jej krajine pôvodu, ako aj v iných členských štátoch, vyvoláva nasledujúce dva problémy, ktoré judikatúra Súdneho dvora zatiaľ neumožňuje vyriešiť:
- V rozsudku z 28. septembra 2006, Gasparini a i. (C-467/04, EU:C:2006:610, bod 2 výroku), je uvedené, že zásada *ne bis in idem*, zakotvená v článku 54 DVSD, sa neuplatňuje na „iné osoby ako na tie, ktoré už boli právoplatne odsúdené alebo oslobodené spod obžaloby rozhodnutím súdu zmluvného štátu“. Chápe Súdny dvor pojem „osoba“ tak, že existuje zhoda osôb medzi fyzickými osobami, ktoré sú právnymi zástupcami právnickej osoby a ktoré konali v jej mene pri výkone svojich funkcií, a samotnou právnickou osobou? V prípade kladnej odpovede nemožno stíhať spoločnosť alebo akúkoľvek inú právnickú osobu v zmluvnom štáte, ak jej právni zástupcovia boli odsúdení za rovnaké skutky v inom zmluvnom štáte. Z toho by sa dalo vyvodiť opačné tvrdenie.

Toto rozhodnutie by mohlo mať významný vplyv na krajiny, akou je Francúzsko, v ktorých je trestnoprávna zodpovednosť právnickej osoby všeobecná a môže vzniknúť súbežne s trestnoprávnou zodpovednosťou jej právnych zástupcov, fyzických osôb, za všetky trestné činy upravené v trestnom zákonníku.

- Ak sa táto zhoda osôb stanoví, má sa uznať aj vtedy, ak vyšetrovanie skutkových okolností vedené v jednom z členských štátov bolo vykonané len z hľadiska právnej kvalifikácie, ktorá neumožňuje vyvodiť zodpovednosť tejto právnickej osoby v tomto štáte?

127. S cieľom vyriešiť tieto ťažkosti pri výklade pôsobnosti pojmov použitých v článku 54 DVSD a určiť, či spoločnosť Swiftair môže byť sťahaná vo Francúzsku za skutky, za ktoré by jej v Španielsku nemohla vzniknúť trestnoprávna zodpovednosť ako právnickej osobe, ale v prípade ktorých sa španielsky súd domnieval, že neexistujú dôvody na sťahanie jej právnych zástupcov, tento súd položí posledné dve prejudiciálne otázky uvedené nižšie.

5. Prejudiciálne otázky:

64 Vnútroštátny súd kladie tieto otázky:

1. Má sa článok 54 DVSD v spojení s článkom 50 Charty vykladať v tom zmysle, že uznesenie o zastavení sťahania vydané po dôkladnom vyšetrení veci v zmluvnom štáte súdnym orgánom, proti ktorému možno podať opravný prostriedok a ktoré bráni pokračovaniu v konaní, pokiaľ sa neobjavia nové dôkazy, treba považovať za právoplatné rozhodnutie v zmysle tohto článku, aj keď pre zmluvný štát, v ktorom bolo toto uznesenie o zastavení sťahania vydané, nemá všetky účinky rozhodnutia s plnou právnou silou rozhodnutej veci?

2. Má sa článok 54 DVSD v spojení s článkom 50 Charty vykladať v tom zmysle, že v prípade uznesenia o zastavení sťahania, ktoré je rovnocenné právoplatnému rozhodnutiu a môže priznať ochranu v zmysle zásady *ne bis in idem* upravenú v tomto ustanovení, treba pojem „osoba právoplatne odsúdená [alebo oslobodená spod obžaloby]“ chápať v tom zmysle, že ide o každú osobu podozrivú počas vyšetrovania, ktorej konanie alebo opomenutie bolo predmetom vyšetrovania, aj keď táto osoba nebola počas fázy vyšetrovania formálne predmetom trestného sťahania alebo donucovacieho opatrenia?

3.a) Má sa článok 54 DVSD v spojení s článkom 50 Charty vykladať v tom zmysle, že existuje zhoda medzi na jednej strane fyzickými osobami, ktoré konali pri výkone svojich funkcií v spoločnosti v prospech a na účet právnickej osoby, ktorú zastupujú, a na druhej strane samotnou právnickou osobou, v dôsledku ktorej je vylúčené sťahanie právnickej osoby v zmluvnom štáte, ak už jej právni zástupcovia boli „právoplatne odsúdení [alebo oslobodení spod obžaloby]“ v zmysle práva Únie v inom zmluvnom štáte, hoci samotná právnická osoba nebola v tomto štáte nikdy osobne sťahaná?

3.b) V prípade kladnej odpovede na predchádzajúcu otázku, má sa v takom prípade článok 54 DVSD v spojení s článkom 50 Charty vykladať v tom zmysle, že právnickej osobe sa musí priznať ochrana zásady *ne bis in idem*, aj keď v zmluvnom štáte, v ktorom bolo vydané právoplatné rozhodnutie, právnická osoba v každom prípade nepodliehala trestnému sťahaniu buď preto, že právnická osoba v tomto štáte nemá priamu trestnoprávnu zodpovednosť, alebo preto, že právnická osoba môže byť trestnoprávne zodpovedná len za trestné činy, ktorých znaky skutkových podstát nevykazujú skutky, ktoré sú predmetom sťahania?